

Ministerieel besluit tot definitieve bescherming als monument van een etagelinde op voormalig hoeve-erf in Hooglede

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het ministerieel besluit van 5 december 2018 tot voorlopige bescherming als monument van een etagelinde op voormalig hoeve-erf in Hooglede;

Gelet op het openbaar onderzoek dat gehouden is van 7 februari 2019 tot en met 8 maart 2019 en waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende dat het waarderend onderzoek, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het beschermingsdossier, de erfgoedwaarde van de etagelinde op het voormalig hoeve-erf aantoonst;

Overwegende dat de etagelinde op het voormalig hoeve-erf als monument een wetenschappelijke waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De oorspronkelijk als etageboom gesnoeide zomerlinde dateert waarschijnlijk minstens uit de 17de eeuw. Het is een veteranboom, die zich omwille van zijn leeftijd in een langzame aftakelingsfase bevindt. De veteranboom wordt gekenmerkt door een grote stamonttrek, door de aanwezigheid van holtes in de stam of in de takken, of door dood hout in de kruin en door spleten of loslatende delen in de schors. Dit maakt hem tot een uniek habitat voor een aantal zeldzame soorten. Monitoring van deze boom kan de levensverwachting van dit herkenbaar exemplaar vergroten.

Door zijn omvang en vermoedelijk hoge leeftijd bezit deze boom een uitgesproken genetische waarde als vertegenwoordiger van een bijzondere varieteit;

Overwegende dat de etagelinde op het voormalig hoeve-erf als monument een historische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

Door de bijzondere en omstandige zorg die aan etagebomen werd besteed, vertegenwoordigen etagebomen vaak een oud en historisch relevant bomenpatrimonium. De specifieke snoeivorm kan teruggaan op historische tradities.

De etageboom bezit een authentieke standplaats met een sterke ensemblewerking door de historische eenheid die er is met het erf van de voormalige hoeve. De etageboom had mogelijk een functie als schermbeplanting zoals een breed schaduwveld dat dienst deed als zonnescherm.

De etageboom, of een voorganger ervan, is via het toponiem 't Lindeken', vermeld op een 17de-eeuwse kaart van de Heerlijkheid van Volmerbeke in Hooglede, geassocieerd met het gehucht Hillemlenhoek, waar hij mogelijk een ontmoetingsplek markeerde. Hierdoor bezit de etageboom een zekere historische contextwaarde. Bij dit gehucht bestond een netwerk van landelijke voetwegen in verbinding met het erf van de verdwenen Hillemlen die teruggaat op een 17de-eeuwse windmolenlocatie. De op stam gezette hulst op de hoek van het hoeve-erf en de 1838 gedateerde bakstenen veldkapel Onze-Lieve-Vrouw Troost ter Nood

op het kruispunt Hillemlenstraat-Inkelstraat, dicht bij de plantlocatie van de etageboom, markeren de vroegere voetwegverbinding naar het molenerf aan de Amersveldestraat;

Overwegende dat de etagelinde op het voormalig hoeve-erf als monument een technische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De etageboom is een zeldzaam voorbeeld van een dergelijk type boom op een erf. Het landschapselement heeft een uitgesproken technische waarde omwille van een bijzondere snoeitechniek waarbij alle gesteltakken in meerdere horizontale vlakken werden geleid. In principe werden de loten, die zich ontwikkelen op de gesteltakken, jaarlijks teruggezet.

Door de snoeitechniek werd een brede kroon opgebouwd waarbij bedreigende of nadelige weersinvloeden (wind, regen, hagel, zon, bliksem,) rechtstreeks werden afgeschermd. Een ruim schaduwveld zou hier functioneel geweest kunnen zijn als zonnenscherm, bijvoorbeeld om dieren in functie van de hoeve-uitbating tijdelijk onder de etageboom te stallen;

Overwegende dat de etagelinde op het voormalig hoeve-erf als monument een esthetische waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De etageboom heeft een esthetische waarde omwille van de bijzondere en representatieve groeivorm als gevolg van een kunstmatige, haast kunstzinnige snoeitechniek. De oude boom bezit een eerbiedwaardig voorkomen door de aanwezigheid van een dikke, knoestige stam en gesteltakken, in de vorm van een kandelaar. Omwille van zijn omvang en groeivorm als etageboom is de boom een beeldbepalend object;

Overwegende dat de etagelinde op het voormalig hoeve-erf als monument een ruimtelijk-structurende waarde bezit die als volgt wordt gemotiveerd:

De solitaire opgaande etageboom, aangeplant bij de oorspronkelijke erftoegang tot de voormalige hoeve bezit een ruimtelijk-structurende waarde. De boomkruin is beeldbepalend op het erf van de voormalige hoeve en door de hoogte van de boom is er een zekere bakenfunctie in het vrij open omgevende landschap. Enkele relict van de vroegere erfafsluiting, waaronder een resterend ijzeren toegangspoortje en een fragment van de vroegere gemengde afsluitingshaag en een op stam gezette hulst op de hoek van het perceel, ondersteunen deze waarde,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen definitief beschermd als monument:

Etigelinde op voormalig hoeve-erf met inbegrip van een relict van de vroegere erfafsluiting bestaande uit een fragment van de vroegere gemengde afsluitingshaag en een op stam gezette hulst op de hoek van het perceel, Hillemlenstraat 6, Hooglede, bekend ten kadaster: Hooglede, 1ste afdeling, sectie A, perceelnummers 23L (deel), 23M, 26A (deel), 27C (deel), 36A (deel), 68B (deel), 70B (deel) en deel uitmakend van het openbaar domein.

De definitief beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de definitief beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. Het monument heeft de volgende erfgoedwaarden:

- 1° wetenschappelijke waarde;
- 2° historische waarde;
- 3° technische waarde;
- 4° esthetische waarde;
- 5° ruimtelijk-structurende waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van het monument zijn:

De etagelinde staat op het erf van een historische, minstens 17de-eeuwse hoeve in Hooglede met losse bestanddelen bij het gehucht Hillemlenhoek. De solitaire boom heeft een zekere bakenfunctie op het voormalige hoeve-erf. Op basis van het vervaagde 17de-eeuwse toponiem 't Lindeken', verbonden aan het gehucht Hillemlenhoek, wordt verondersteld dat de huidige etageboom meer dan 300 jaar oud is. Net naast het hoeve-erf bevindt zich een 1838 gedateerde veldkapel Onze-Lieve-Vrouw Troost ter Nood bij het kruispunt van de Hillemlenstraat en de Inkelstraat, vanaf waar een voetwegtracé bestond naar het molenerf van de vroegere 17de-eeuwse Hillemlen ter hoogte van de Amersveldestraat.

De etagelinde ter hoogte van de voormalige hoeve Hillemlenstraat 6 betreft een zomerlinde (*Tilia platyphyllos*) met een stamomtrek van 454 cm (gemeten op 130 cm hoogte) en 408 cm (op 70 cm hoogte). De solitaire boom heeft een vrij lage takvrije stam en de structuur van de kruin heeft de kenmerken van een etagelinde. Op een hoogte van 2 tot 2,5 m is er een zware eerste takkenkrans waarvan alle takken een horizontale aanzet hebben. Er is één duidelijke zware doorgaande stam waarbij de tweede etage een aanzet heeft op 4,5 m. Een derde etage heeft een aanzet op ongeveer 8,5 m. De totale hoogte van de boom is 19 m. De kruindiameter meet ongeveer 20 m. Het beheer van de 3 etages, mogelijk met een oorspronkelijke bolvormige bekroning, is later achterwege gebleven met als gevolg dat er van daaruit veel verticale takken zijn ontstaan.

Ter hoogte van de vroegere erfoprit bevindt zich een roodgeschilderd ijzeren toegangspoortje. In de uiterste zuidoostelijke hoek van het erf is een fragment bewaard van de oude erfbeplanting, bestaande uit een hoog uitgegroeide afsluitingshaag van hulst en een op stam gezette hulst.

Art. 3. Voor het beschermde monument gelden de volgende beheersdoelstellingen:

- 1° omwille van wetenschappelijke en historische waarde is de beheersvisie erop gericht om:
 - a) de boom zo oud mogelijk te laten worden, onder andere via veteranenbeheer
 - b) wetenschappelijke kennis over de soort, de functie en het beheer te vergroten;
 - c) het traditioneel beheer te herstellen en verder te zetten;
 - d) het beeldbepalend karakter te bewaren;
 - e) de erfgoedcontext te bewaren;
- 2° monitoring:

omwille van de zeldzaamheid van de beheersvorm en de hoge leeftijd van de boom is regelmatige opvolging van de fysische toestand van de boom en zijn standplaats noodzakelijk. Met betrekking tot de standplaats kan verduidelijkt worden dat dit de plaats is die alle boven- en ondergrondse fysische, chemische en biologische factoren omvat die de levensomstandigheden en ontwikkelingsmogelijkheden van de betrokken boom bepalen. Hierbij kan gedacht worden aan bodemsoort, bodemstructuur, waterhuishouding, mineralenrijkdom, doorwortelbare ruimte, blootstelling aan licht, enzovoort. Door deze monitoring kunnen problemen tijdig vastgesteld worden en de nodige acties ondernomen worden. Deze kunnen zowel betrekking hebben op de boom zelf (zoals snoeiwerken) of op de omgeving (standplaatsverbetering);
- 3° toepassen van herstel- en veteranenbeheer:

de etageboom heeft meerdere etages waarvan alle gesteltakken in één horizontaal vlak worden geleid. Soms wordt de eerste etage ondersteund door een draagconstructie. De loten die zich ontwikkelen op de gesteltakken worden periodiek teruggezet. De gesteltakken van deze boom zijn lange tijd niet meer teruggezet geweest. Enkele jaren geleden is er een voorzichtig beheer toegepast door enkele uitlopers een stuk terug te knotten. In een keer terugzetten tot aan de knot kan nefast zijn voor de boom. Daarom dient dit gefaseerd te gebeuren om de boom de kans te geven zich na elke snoeibeurt weer te herstellen. Het snoeien moet niet enkel gericht zijn op het inkorten van de takken, maar eveneens op het brengen van meer licht in de kroon zodat

scheutvorming bevorderd wordt. De vorming van deze nieuwe scheuten moet opgevolgd en geevalueerd worden alvorens een nieuwe snoeifase kan aangevat worden. Uiteindelijk is het de bedoeling om de gesteltakken terug te brengen tot op de originele knot. Het hangt echter af van de reactie van de boom op de verschillende snoeifasen of en wanneer dit stadium zal bereikt worden. De vitaliteit van de boom, noodzakelijk om de boom zo lang mogelijk te bewaren, staat altijd voorop. De laatste snoeifase kan pas ingezet worden indien er op de basis van alle gesteltakken nieuwe, vitale twijgen gegroeid zijn die de hergroei van de boom verzekeren. Het eindbeeld op langere termijn is het terug knotten op de oude gesteltakken. Ook de doorgaande spil moet teruggezet worden tot de knotjes op de stam. De gesteltakken op de eerste etage dragen het meeste gewicht.

De boom bevindt zich op het moment van de bescherming in een veteraanfase. Mits een aangepast veteranenbeheer kan de boom zo lang mogelijk bewaard blijven. Door het toepassen van 'veteranensnoei' kan de boom ondersteund worden bij het natuurlijk proces van inkrimping van de kroon bij hogere ouderdom.

Gezien de uitzonderlijke waarde van deze boom, en de specifieke kennis die een veteranenbeheer vergt, is het noodzakelijk dat de uitvoering en opvolging van het herstel- en veteranenbeheer deskundig gebeuren, met respect voor de erfgoedwaarden en erfgoedelementen;

- 4° regelmatig onderhoud door middel van regulier beheer:
het regulier beheer moet erop gericht zijn om de boom zo lang mogelijk in stand te houden. Op basis van de beoordeling van de boom (monitoring) kan, indien noodzakelijk, het regulier beheer aangepast worden. Een boom is immers een levend organisme dat een aan zijn ouderdom en fysische toestand aangepaste verzorging nodig heeft. Er moet steeds voor dat type beheer gekozen worden dat het zo lang mogelijk in stand houden van de boom verzekert. Omwille van deze specifieke vereiste, moet dit regulier onderhoud deskundig uitgevoerd worden en moet de boom steeds eerst beoordeeld worden alvorens tot snoei over te gaan;
- 5° standplaatsbeheer:
de standplaats waarin de bomen geworteld zijn bepalen mee hun groei­kracht en vitaliteit en hier moet dus voldoende aandacht aan geschonken worden. Wijzigingen in de standplaats moeten steeds afgetoetst worden aan de draagkracht van de bomen. Binnen de standplaats moet onder andere het volgende vermeden worden:
 - a) verdichting van de bodem, een bescherming van de zone onder de kroonprojectie is hiervoor aangewezen door het plaatsen van een passende afsluiting;
 - b) (tijdelijke) wijziging van de grondwatertafel;
 - c) bodemingrepen;
 - d) mechanische schade (bijvoorbeeld ten gevolge van maaien);
 - e) chemische verdelgingsmiddelen;
 - f) vraatschade;
- 6° beschermende maatregelen nemen in geval van werken in de omgeving:
wanneer werken (wegenwerken, rioleringswerken, herinrichting) en hieraan gerelateerde activiteiten (zoals werfinrichting en -verkeer, bemalingen) uitgevoerd worden binnen de beschermingsperimeter moet mogelijke schade aan de boom voorkomen worden door het behoud van de boom mee op te nemen in het werfinrichtingsplan en de werfopvolging, die door een deskundig persoon dient te gebeuren;
- 7° concurrentie door hoogstammige bomen in de onmiddellijke omgeving vermijden die voor lichtconcurrentie kunnen zorgen;
- 8° heraanplanten na afsterven:
omwille van de zeldzaamheid van het fenomeen etageboom en het verderzetten van het historische gebruik van etagebomen en het beeldbepalend karakter dient de boom na afsterven vervangen te worden door een nieuwe zomerlinde (*Tilia platyphyllos*). Het vervangen van de boom is erop gericht het genetische materiaal van het originele exemplaar te behouden. Er moet daarom na afsterven op dezelfde locatie weer een etageboom aangeplant worden of opgeleid worden uit hetzelfde genetische materiaal. Plantmateriaal (stekken of enten) wordt in voorkomend geval vooraf en op professionele

wijze geselecteerd van de bestaande, nog relatief gezonde boom. De beschermde boom heeft uniek en wetenschappelijk waardevol genetisch materiaal, waarvan de bewaring moet verzekerd worden. De stamvoetopslag kan behouden worden en hieruit kan later een nieuwe stam geselecteerd worden (via een spaartelg).

De keuze van deze nieuwe boom en zijn beheersvorm als etageboom vertrekt vanuit de erfgoedwaarden en -kenmerken van het beschermde monument. De jonge boom heeft de eerste jaren na heraanplant een aangepast snoei-beheer nodig (zoals begeleidings-snoei, vormsnoei in etages,) alvorens kan overgegaan worden tot het regulier snoei-beheer;

- 9° wetenschappelijk onderzoek ondersteunen:
elke monitoring van de evolutie die dit levend erfgoed doormaakt, zoals vitaliteit of groei-kracht en conditie, houtaanwas na ingrepen, kroonontwikkeling, vruchtzetting, reactie op verstoring, enzovoort;
- 10° toegangspoortje:
het ijzeren toegangspoortje wordt wenselijk behouden. Een roestwerende behandeling is aangewezen waarna het poortje regelmatig geschilderd wordt;
- 11° op stam gezette hulst en de gemengde afsluitingshaag:
de op stam gezette hulst en de gemengde afsluitingshaag dienen behouden te worden. Een regelmatige scheer- of knipbeurt is aangewezen. Verder wordt aanbevolen om de streektypische erfbeplanting, met een gemengde afsluitingshaag, minstens nabij de etageboom en bij de veldkapel, verder te herstellen of te herwaarderen.

In uitvoering van deze beheersdoelstellingen geldt volgende verplichting:

In geval van conditie- of vitaliteitsverlies van de boom moet er een boomtechnisch onderzoek gebeuren. De maatregelen uit het verslag daarvan worden uitgevoerd na het verkrijgen van een toelating van het agentschap Onroerend Erfgoed of, zoals vermeld in artikel 6.4.4, §1, eerste lid, van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, van de erkende onroerenderfgoedgemeente.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van het beschermde monument zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen nemen tegen schade. Dit heeft zowel betrekking op de als monument beschermde boom (stam, kruin en wortels) als op de standplaats waarin hij groeit;
- 2° de fysische toestand van de boom en zijn standplaats regelmatig te controleren en te evalueren en tijdig de meest geschikte maatregelen uit te voeren wanneer een probleem zich voordoet (monitoring);
- 3° regulier onderhoud van de als monument beschermde boom en zijn standplaats oordeelkundig uit te oefenen (regulier beheer);
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen nemen in geval van nood.

Art. 5. Voor de volgende handelingen aan het beschermde monument moet een toelating worden aangevraagd:

- 1° het plaatsen, slopen, verbouwen of heropbouwen van een constructie;
- 2° het aanbrengen, vervangen of wijzigen van opschriften, publiciteitsinrichtingen of uithangborden, met uitzondering van verkiezingspubliciteit en met uitzondering van tijdelijke publiciteitsinrichtingen, waarbij wordt bekendgemaakt dat het goed te koop of te huur is, op voorwaarde dat de totale maximale oppervlakte niet meer bedraagt dan 4 m²;
- 3° het aanbrengen van tijdelijke of permanente verlichting of andere installaties;
- 4° het uitvoeren van de volgende omgevingswerken:
 - a) het plaatsen of wijzigen van boven- en ondergrondse nutsvoorzieningen en leidingen;
 - b) het plaatsen of wijzigen van afsluitingen met uitzondering van gladde schrikdraad en prikkeldraad met houten, ontschorste smalle palen, ten behoeve van veekering;

- c) het aanleggen, structureel en fundamenteel wijzigen of verwijderen van wegen en paden;
- d) het aanplanten, vellen, rooien of ontstronken van andere bomen en struiken en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm tot gevolg kan hebben;
- e) het aanleggen of wijzigen van verharding of het uitbreiden van bestaande verhardingen;
- f) het plaatsen of wijzigen van straatmeubilair;
- g) het aanleggen van sport- en spelinfrastructuur of parkeerplaatsen;
- 5° vernietigen van de vegetatie;
- 6° het aanplanten, vellen of rooien van de etageboom en elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm tot gevolg kan hebben;
- 7° het uitvoeren van snoeiwerken, met uitzondering van het regulier beheer;
- 8° het gebruiken van chemische verdelgingsmiddelen, groeiremmers, groeistimulators, hormonale behandelingen, thermische onkruidverdelgers of andere verdelgingsmiddelen;
- 9° het gebruiken van strooizout;
- 10° elke reliëfwijziging van de bodem, wijziging van het hydrografisch netwerk of ander werk of handelingen die impact kunnen hebben op het grondwaterpeil;
- 11° elk werk of handeling dat de aard en de structuur van de bodem kan wijzigen, elke handeling die een wijziging van de groeiplaats en groeivorm van de etageboom tot gevolg kan hebben waaronder graafwerkzaamheden en het stockeren van materiaal of slibgraafwerken;
- 12° het organiseren van evenementen, die het normaal gebruik van het beschermd monument overstijgen;
- 13° het scheuren van grasland of het omzetten van grasland in akkerland of bos;
- 14° het herprofileren, verdiepen, verstevigen van grachten. Regulier onderhoud is toegelaten, mits er geen schade wordt toegebracht aan de wortel en stam van de bomen.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel,

22 MEI 2019

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS